

KÜLFÖLDI HADTÖRTÉNELMI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE

Voenno-Isztoricseskij Zsurnal (Szovjetunió), 1975. 1—3. sz.

V. A. Maculenko: „A csapatok hadművelési álcázása a Visztula—Odera hadművelet idején” (10—21. o.) c. tanulmánya rendkívül nagy méretekben végzett álcázó és megtévesztő tevékenységet ismertet. A Visztula—Odera hadműveletet az 1. Belorusz, az 1. Ukrán Front csapatai hajtották végre a 4. Ukrán Front erőinek egy részével. Közreműködött a 2. Belorusz Front is, amely a kelet-poroszországi hadműveletben vett részt.

A hadművelet jellegzetességei közé tartozik, hogy a visztulai hídfőkből indult. A hídfők a tapasztalatok szerint bizonyos fokig meghatározzák a főcsapás irányát, az áttörés helyét és jelentősen csökkentik a váratlanság tényezőjének jelentőségét. Ezekről a dolgoktól függetlenül, a szovjet parancsnokságnak sikerült eltitkolni a hadművelet kezdetének időpontját, méreteit és bizonyos fokig a főcsapások irányát is. Az ellenség félrevezetésének érdekében egy sor megtévesztő intézkedést hajtottak végre, ez biztosította a váratlanságot. A Főhadiszállás parancsára az 1. Belorusz Front a balszárnyon, az 1. Ukrán Fronttal való találkozási pontnál, megtévesztő támadási előkészületeket hajtott végre. Nagyarányú harcokosi erők, gyalogság, tüzérség, légi erők összehvonását imitálták, erősítették a vasúti és gépkocsi mozgást. Több mint 1000 harcokosi makettet állítottak fel, a megtévesztő harcokosi csoportosítás körzetében felállították és működtették az 1. és 2. gárda-harcokosi hadsereg rádióállomásainak egy részét, a mozgás imitálására és a lánctalpnymok készítésére több tucat harcokosit és gépkocsit já-

rattak. A műszaki alakulatok új hidakat építettek, javították a régiéket. Repülőtereket építettek, repülőgépmaketteket helyeztek ki, megkezdték a harcászati és hadművelési övezet támadás előtti szokásos légi felderítését. Amikor a németek kezdtek felfigyelni, tovább fokozták a szállítások imitálását, a tüzérség és gyalogság mozgását. Tüzeket gyújtottak, fűtöttek a tábori konyhákban. Amikor a német felderítés fokozódott, megkezdték a megindulási körlet kiépítését, lövegállások készítését, igyekeztek foglyokat ejteni stb. A németek hamarosan úgy vélték, hogy a csatlakozási pontnál lesz a főcsapás. Átcsoportosítottak ide egy páncélos és egy gépesített hadosztályt, meggyengítve a védelmet a valódi főcsapás irányában.

Ezzel egyidejűleg az 1. Belorusz Front közepén, ahol valójában a támadás kezdődött, a legszigorúbb álcázást hajtották végre az előkészületek folyamán. A harcokosikat szállító vonatszerelvényeket szénával, építőanyaggal álcázták, a kirakodást csak éjjel és sűrű ködben volt szabad végrehajtani. A technikát azonnal az előkészített, álcázott körletekbe szállították, a nyomokat reggelre eltüntették. A csapatokat éjjel, alegységenként vonultatták fel, lakott helyek elkerülésével. Az építkezések csak éjjel folytak, nappalra mindent eltüntettek.

A támadás előkészítését a törzseknel a tisztek kis csoportjai végezték, semmiféle irányt nem adtak ki. A hadseregek a frontoktól csak a támadás előtt néhány nappal kapták meg az írásos direktívákat, a zászlóaljparancsnokok a támadás előtt 2—3 nappal kapták meg a harcfeladatot, a katonák pedig néhány órával a támadás előtt.

A szerző a továbbiakban részletesen ismerteti azt, hogy a fentebb ismertetett álcázó és megtévesztő intézkedéseket hogyan valósították meg, majd ugyancsak részletesen ismerteti az 1. Ukrán Front ilyen irányú tevékenységét.

Az 1945-ös hadjáratban fontos helyet foglal el az 1. és 2. Belorusz Front és a Balti Flotta által végrehajtott sajtós vonásokat mutató kelet-pomerániai hadművelet, amelyet V. Jakubov: „A kelet-pomerániai hadművelet” c. tanulmánya ismertet (1975. 3. sz., 11—18. o.). A szerző legelőször is megjegyzi, hogy a Főhadiszállás nem tervezte eredetileg önálló hadműveletként a két front és a Flotta által végrehajtott hadműveletet. Kelet-Pomerániát a 2. Belorusz Frontnak kellett volna megtisztítani, amelyet felszabadítottak a kelet-poroszországi harcok alól. A támadás február 10-én kezdődött, de a 2. Belorusz Front súlyos harcokban csak rendkívül lassan haladt előre. Az 1. Belorusz Front hamarosan elérte az Oderát és hídfőket foglalt el a nyugati parton. A két front között 150—200 km-es rés keletkezett. A németek igyekeztek ezt kihasználni, Kelet-Pomeránia területén összevonták a „Visztula” hadseregcsoportot, hogy csapást mérjenek az 1. Belorusz Front nyitott jobbszárnyára. Február közepén már 25 hadosztállal rendelkeztek, és 16-án támadást indítottak 10 hadosztállal Nerenberg térségéből. 12—18 km-rel sikerült viszszaosztartani a szovjet csapatokat, amikor kénytelenek voltak védelembe átmenni és további erőket gyűjteni. Február végén a németek már 46 hadosztállal rendelkeztek, amelyekben 430 ezer ember, 4860 löveg és aknavető, 1040 páncélos és rohamlöveg, 500 repülőgép volt. Ezzel egyidejűleg megerősítették a védelmi rendszerüket, amelynek harcászati övezete 15—20 km mély volt.

Az 1. Belorusz Front jobbszárnyán tehát fenyegető helyzet alakult ki. Február 17-én a Főhadiszállás megparancsolta az 1. és 2. Belorusz Frontnak, hogy hatalmas felaprózó csapásokkal verjék szét a hadseregcsoportot és tisztítsák meg Kelet-Pomerániát a németektől. A hadműveletbe bevonták a Balti Flottát, amelynek az volt

a feladata, hogy légierőkkel, tenger-alattjárókkal és torpedórombolókkal zavarja a tengeri összekötő vonalat. A 2. Belorusz Front parancsnoka Rokosszovszkij, az 1-é Zsukov volt, aki a hadműveletbe bevonta az 1. Lengyel Hadsereget is.

A két front hadműveletének tehát az volt a célja, hogy az ellenség erőit szétdarabolják, a szétdarabolt részeket bekerítsék, másokat odaszorítsanak a tengerhez és megsemmisítsék.

A frontok csapásmérő csoportjai túlerőben voltak a németekkel szemben, gyalogság területén 3—5-ször, a harckocsik és önjáró lövegek terén 2,5—6-szor, lövegek tekintetében 4—7-szer.

A 2. Belorusz Front február 24-én kezdte meg a támadást 40 perces túzserégi előkészítés után, az 1. Belorusz Front pedig március 1-én, 45 perces előkészítés után.

Az első tíz nap alatt a csapatok 120—130 km-t nyomultak előre, 13—25 km-es átlaggal. A legsúlyosabb harcok Gdańsk és Gdynia környékén folytak, ahol a 2. Belorusz Front csapatai 1—1,5 km-t tudtak naponta előrenyomulni, megtörve az ellenállást és időnként napi 20 ellentámadást verve vissza. Végül március 28-án rohammal elfoglalták Gdynia városát és kikötőjét, 30-án pedig Gdanskot. A hadművelet eredményeként egész Kelet-Pomeránia felszabadult.

A hadműveletet rendkívül rövid idő, mindössze 6 nap alatt készítették elő. A harcok idején hadműveleti szünet nem volt. A pontos és jól szervezett vezetés lehetővé tette a szükséges döntések gyors meghozását, nagy átcsoportosítások megvalósítását, aminek eredményeként nagy csapásmérő csoportok jöttek létre a főirányokban.

Széles körű áttekintést ad I. Vjazankin: „Menetből való átkelés folyókon” c. cikke (1975. 2. sz. 10—19. o.). A Nagy Honvédő Háború idején a szovjet csapatok mozgatásának gyorsítását nagyban elősegítette a víziakadályok gyors leküzdése. Ez a feladat igen nagy szerepet kapott a háború előtti hadelméletben is. Az akkori időknek megfelelő nézeteket az 1941-es harcsszabályzat tervezet foglalta össze. A háború alatt a folyókon való átkelés módszerei tovább tökéletesedtek és

fejlődtek. A háború első időszakában a Szovjet Hadsereg főként védelmi harcokat folytatott. A támadó harcok, amelyek a moszkvai kivételével egyébként is korlátozott méretűek voltak, télen folytak és ezek kisebb víziakadályokat érintettek.

A háború második szakaszában kezdődtek a nagy támadó hadműveletek. A gyors ütem biztosítása céljából igyekeztek megvalósítani a menetből való átkelést, igyekeztek hídfőt elfoglalni, azt megerősíteni, mielőtt még az ellenségnek ideje lett volna megszervezni a szilárd védelmet a másik parton. Példaként szolgálhat az, ahogy a Központi, Voronyezi és Sztjeppeli Front csapatai menetből átkeltek a Dnyeperen 1943 szeptemberének végén.

A háború harmadik szakaszában a módszerek még tovább tökéletesedtek. A tapasztalatokat foglalta össze 1943—1944 folyamán az új harcstratégia, valamint az ilyen irányú útmutatók és direktívák.

Amint a történelmi tapasztalat bebizonyította, az átkelést legsikeresebben a támadó hadművelet gyors kifejlesztésében lehetett elérni, a korábbi harcoktól még demoralizált ellenség üldözése közben. Az átkelésre a csapatok jóval korábban készültek, a szükséges előkészületeket már a megelőző hadművelet előkészítése idején megtették. Ezek közül a legfontosabbak: a folyó és a partvédelem feldeirítésének megszervezése; az átkelés helyének kiválasztása; az átkelési eszközök elosztása, a helyi átkelő eszközök összegyűjtése és a felhasználható anyagok előkészítése; a személyi állomány felkészítése; az átkelés tüzérségi és légi támogatásának megszervezése, a harcvezetés előkészítése a hídfőkben.

Az egyes feladatok részletes ismertetése és példákkal való illusztrálása után a szerző ismerteti, hogy az átkelés rendkívül széles arcvonalon történt, ami lehetővé tette az erőkkal és átkelési eszközökkel való manőverezést. Másrészt ez lekötötte az ellenség erőit, zavarta a tartalékok összehívását az ellentámadások és ellencsapások végrehajtásához.

A hadsereg átkelési arcvonalának szélessége mégis az első lépcsőben levő hadtestek számától, a tüzérszervezet és átkelési eszközök mennyiségétől, a folyó, a partok és a környező vidék

jellegétől függött. A Dnyeperen való átkelésnél ez pl. a Központi Front 13. hadserege esetében 30 km volt; a Dnyeszteren való átkelésnél a 3. Ukrán Front 37. hadserege esetében 35 km. A Nyemanon való átkelésnél a 3. Belorusz Front 11. hadserege esetében 50 km; a Visztulán való átkelésnél az 1. Ukrán Front 3. gárdahadserege esetében 35 km.

A hadtest a körülményektől függően 6,5 km-től 25 km-ig terjedő szakaszon kelt át. A hadosztálynak rendszerint volt 2—3 átkelési szakasza a 6 km-ig terjedő fronton, az ezrednek pedig egy.

A harc feladat mélysége az átkelés esetén a körülményektől függően változott. A lövészhadtestek esetében ez nem haladta meg a 15—20 km-t, a hadosztályok esetében a 10—14 km-t.

A magyarországi olvasó számára külön is érdekes G. Cinev: „Pártpolitikai munka az 57. hadseregben Magyarország felszabadítása idején” c. írása (3. sz., 44—52. o.). Az 57. hadsereg a 3. Ukrán Front keretei között vett részt a harcokban. A belgrádi hadművelet befejezése után kapta azt a feladatot, hogy Baja térségében keljen át a Dunán és foglaljon el hadműveleti hídfőt. Az átkelést a 75. lövészhadtestnek kellett megkezdeni, csaknem egyidőben a 74. és 233. lövészhadtestekkel. A 400—700 m széles víziakadály leküzdését komoly politikai előkészítés előzte meg, amikor is a harcosokkal beszélgetéseket folytattak a Szovjet Hadsereg internacionalista hivatásáról, a hadsereg újságja pedig tapasztalatokat közölt folyók leküzdéséről, amelyeket Romániában, Bulgáriában, Jugoszláviában szereztek.

November 7-re virradó éjjel kezdtek meg az átkelést a 74. lövészhadtest felderítői és sikerült is megvetni a lábukat a másik parton. A szerző a továbbiakban részletesen ismerteti, hogy milyen módszerekkel ismertették a harcosokkal a felsőbb katonai szervek parancsait, felhívásait. Ez a munka általában félhónapos, előzetes összeállított tervek alapján folyt, a katonai események azonban időnként olyan gyorsan változtak, hogy felborult minden munkaterv és a politikai munkások önállóan kellett, hogy cselekedjenek.

A harcra való mozgósítás mellett a pártpolitikai munka feladata volt a

pártépítés, annál is inkább, mert a hadseregnek súlyos veszteségei voltak. Csupán 1944. decembere és 1945 januárja folyamán 576 tagot és 321 tagjelöltet vettek fel a pártba. 1945 januárjában az 57. hadseregben volt 9902 párttag, 4095 tagjelölt, 7275 komzszomolista. Ezek száma a hadművelet befejezésének idejére, 1945 áprilisára a következőképpen alakult: párttag — 12 889, tagjelölt 4255, komzszomolista 8199.

A továbbiakban a szerző részletesen ismerteti, hogyan ismertették meg a harcosokkal a magyar politikai, társadalmi rendszer sajátosságait, a magyarországi szokásokat stb., hogyan építették ki a kapcsolatot az adminisztratív szervekkel és a lakossággal, hogyan vettek részt az élet megindításában.

Megemlítjük még, hogy a folyóirat 1975. évi 3. száma közli *Mucs Sándor*: „A Magyar Néphadsereg létrehozása és fejlődése” c. tanulmányát (67—74. o.)
(*Lengyel István*)

Wojskowy Przegląd Historyczny
(Lengyelország), 1974. 4. sz.

Emil Jadziak: „A szovjet és lengyel hadseregek harcai Észak- és Nyugat-Lengyelország felszabadításáért 1945-ben” (3—27. o.)

A lengyel történelmi és etnikai határok visszaszerzésére már 1942-től mozgósított a Lengyel Munkáspárt, ezt 1944—1945-ben összekapcsolták a hitleri Németország legyőzésére folytatott harccal. A következőes politikai erőfeszítésekkel szoros összhangban 1945 elején erőteljesen fejlesztették a lengyel hadsereget (januártól áprilisig 300 ezerről 400 ezerre nőtt a lengyel katonák száma). A tanulmány a második világháború utolsó 100 napjának katonai eseményeibe ágyazva részletesen tárgyalja a szovjet hadsereg északnyugati hadjáratának előkészítését, a benne részt vevő szovjet és lengyel erőket és eszközöket, az egyes útközeteket Lengyelország egész területének felszabadításáig.

Zbigniew Raznikiewicz: „A 2. Lengyel Hadsereg páncélos és gépesített csapatai a luzsicei—prágai hadműveletben, 1945. április 16-tól május 11-ig”. 1. rész (29—61. o.)

1945. április 11-én vette át *Swierczewski* tábornok az 1. Ukrán Front direktíváját a berlini hadművelet tervére vonatkozóan. A rá háruló feladat tanulmányozása, az ellenség, a terep értékelése után döntött a támadás csapásmérő erőinek megszerzéséről és ezek közt a páncélos és gépesített csapatok helyéről és szerepéről. A németek védelmi sávjának Rottenburg körzetében április 16—18. közötti áttörését, majd az április 20-ig megtett mintegy 25 km-es előretörés összhadseregi lépéseit elemzi.

Tadeusz Konecki: „Az Északi Flotta tevékenysége a szovjet—német háborúban, 1941—1945 között”. 1. rész (62—103. o.)

A szerző sokoldalúan jellemzi az északi tengeri hadszíntért, hangsúlyozza a Szovjetunió Atlanti-óceánhoz való kijutása és a Csendes-óceán felé vezető északi út biztosításának jelentőségét. Részletesen elemzi a szovjet és a német flottaerők szervezését és feladataikat, a kereskedelmi flotta és a parti erők szerepét a harcvevékenységekben. Az 1941—1942. évi események kronológikus áttekintését adja. Folytatása következik.

Tadeusz Rawski: „Belgium és a német imperializmus agressziós törekvései” 3. rész (104—136. o.)

Gazdag forrásanyagokon és széles irodalmi feltáráson nyugvó elemzés a Belgium és Németország, valamint Belgium és szövetségei közötti politikai és katonai helyzetről. A tanulmány jelen harmadik része 1939 augusztusától az első katonai események kihatásait vizsgálja Brüsszel katonapolitikájára, mozgósítási és katonai szervezési intézkedéseire.

Marian Zgórnjak: „Az »Ottó-terv« és az 1938. márciusi válság” (137—158. o.)

A Habsburg Ottóra utaló „Ottó-terv” fedőneve Ausztria elleni fegyveres intervenció terve 1937—1938-ban került kidolgozásra, megvalósítására 1938 márciusában került sor. Az Anschluss politikai előzményeit, előkészítésének egyes fázisait, a mozgósítást, a Wehrmacht erőket, Hitler direktíváit, majd a nemzetközi visszhangot tárgyalja a cikk.

Stanislaw Okecki: „Lengyelek részvétele a Szlovák Nemzeti Felkelésben 1944-ben” (159—187. o.)

A Szlovák Nemzeti Felkelés 30. évfordulójára írt tanulmány értékeli a felkelés politikai, katonai jelentőségét és társadalmi kihatását az antifasiszta erők összefogására. Konspirációs dokumentumokra és sajtóanyagra támaszkodva ismerteti a szlovák partizánok és felkelők soraiban harcoló mintegy 200 lengyel tevékenységét, az egyes fegyveres csoportok lengyel résztvevőinek eredményeit. Huszonhét nemzet fia harcolt együtt a Szlovák Nemzeti Felkelésben, köztük voltak a lengyel nép fiai is.

Rajmund Szubanski: „A lengyel tengeri repülésügy 1920—1939. között” (251—269. o.)

1921-ben kezdődött francia—angol segítséggel a lengyel tengeri légierő fejlesztése. 64 ezer dolláros repülőgépvásárlás volt az alap, mely után megindult a honi repülőgépgyártás és a légierő szervezeti kiépítése. Az 1936-ban, olasz szakemberek támogatásával indult 6 éves fejlesztési programot a háború szakította félbe. A légierő katasztrofális elpusztulása okainak számbeli és minőségi elemzésére még nem került sor, sőt az alkalmazás elveinek vizsgálatára sem.

Henryk Bulhak: „Lengyelország szövetségi deklarációja Franciaország mellett a Rajna-vidék remilitarizálása idején, 1935 márciusában” (270—282. o.)

A versailles-i békeszerződés a Rajnától keletre, 50 km-es sávban demilitarizált területet írt elő. 1936. március 7-én Hitler ezt a területet remilitarizálta, lépése Európa első világháború utáni történetében fordulópontot jelentett, megnyitotta a hitleri agresszió második világháborúba torkolló útját.

A francia—lengyel katonai szövetség kérdése már többször szerepelt e folyóirat hasábjain, jelen tanulmány korabeli publikációk és diplomáciai okmányok alapján világítja meg a kérdést, a szövetségi kötelezettségek katonai kihatását a kérdés konszolidációjára.

Boleslaw Woszczyński: „A Központi Katonai Levéltár (CAW) 1970—1973. között” (338—346. o.)

A Lengyel Központi Katonai Levél-

tár 4 éves tevékenységéről tájékoztat, ismerteti a rendezésre került iratanyagokat, az elkészült alaplevéltárakat, valamint a Levéltár tudományos publikációit. A két háború közötti időszak levéltári anyagának feldolgozásával a lengyel hadsereg történetével foglalkozó kutatók munkáját segítik. Kitér a Levéltár külső intézményekkel kiépített kapcsolataira is.

Eseménykrónika és gazdag második világháborús bibliográfia zárja a számot. (Windisch Aladárné)

Militärgeschichte (Német Demokratikus Köztársaság) 1975. 3. és 4. sz. A marxista-leninista hadtörténettudomány elméleti kérdéseivel az alábbi cikkek foglalkoznak:

Heinz Helmert: „Marx és Engels a társadalom gazdasági viszonyainak és anyagi-technikai tényezőinek katonai jelentőségéről” (3. sz. 261—274. o.)

Semmi sem függ jobban a gazdasági feltételektől, mint éppen a hadsereg és flotta felépítése, fegyverzete, felkészültsége, győzelme vagy veresége — állapította meg Engels Anti Dühring c. művében. A szerző a marxizmus—leninizmus két klasszikusának, de különösen Engels munkásságának azt az elméleti oldalát értékeli, amely a fenti tételt igazolja. A klasszikusok tanulmányozása sok aktuális kérdésre ad pontos választ, ezért a jövőben is a feldolgozások és elemzések tárgyát képezik.

Reinhard Brühl — Gerhard Förster: „A haditechnika hatása a hadügy fejlődésére” (3. sz. 275—285. o.)

Minden új haditechnikai eszköz változást, sok esetben forradalmat idézett elő a történelemben. A szerzők az első világháború, valamint a két világháború közti időszak haditechnikai vívmányait vizsgálják abból a szempontból, hogyan hatottak a fegyveres harc megvívásának formáira, hogyan változott meg a hadsereg szervezése, struktúrája, a csapatok kiképzése, a hadművészet egésze. A haditechnikai változások a hadvezetést is forradalmasították. A szerzők vitába szállnak a polgári irodalomban szereplő hagyományos konzervatívizmussal és más téves nézetekkel, melyeket Lenin már az első világháború folyamán megcáfolt és a történelem igazolt.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme óta nem hagyható fi-

gyelmen kívül a politikai, erkölcsi tényezők hatása sem, ezekkel a polgári történetírásnak is számolnia kell. A marxista hadtudomány a tudományos objektívításra épül, főlénye a második világháborúban bebizonyosodott. E főlény egyik alapvető pillére a haditechnikai adottságok reális felmérése és effektív kihasználása volt.

Hans *Einhorn*: „A marxista—leninista hadigazdaságtan születése és tárgya” (3. sz. 368—398. o.).

E fiatal tudományág a politikai gazdaságtan és hadtudomány határterületén keletkezett a 20. század elején. Történetének vizsgálata azt mutatja, hogy minden korban fontos politikai szerepet játszott.

Marx és Engels mutatott rá először arra a tényre, hogy a gazdasági viszonyok és feltételek változása a hadügyben is alapvető változásokat vont maga után. Lenin az orosz—japán háború értékelésekor megállapítja, hogy egy ország hadügye és gazdasági-kulturális struktúrája közt sohasem volt olyan szoros kapcsolat, mint éppen a 20. században. E megállapítások az első világháborúban beigazolódtak. A polgári irodalom csak mérsékelten és csak a 20—30-as évek közt meri hangsúlyozni a gazdasági tényezők jelentőségét. A hadigazdaságtan máig érvényes megállapításai nem a nyugati irodalomban születtek. A klasszikus hagyományokat és felismeréseket továbbfejlesztő teoretikusokat ma a Szovjetunióban találjuk, ahol népes szerzői gárda foglalkozik e kérdésekkel. A Szovjetunió mellett Lengyelországban, az NDK-ban, valamint a többi szocialista országban folynak kutatások e tudományág elméleti és gyakorlati kérdéseinek megoldására.

Paul *Heider*: „A hadtörténelem és a forradalmi hagyományok korunk osztályharcában” (4. sz. 389—400. o.).

Korunk társadalmi és politikai életében fokozott szerepet játszanak a hagyományok, ezért nem mondhatunk le a hagyománykutatás elméleti, metodológiai és metodikai kérdéseinek a felvetéséről. Különösen aktuális ez most, amikor a nyugati polgári történetírás hamis képet közvetít az NDK és a Német Nemzeti Néphadsereg viszonylag fiatal hagyományairól, melyeket általános emberi, időhöz nem kötött katonai erényeknek minősít.

Az elkövetkező évek kutatásának súlyponti kérdései lesznek: a haladó hagyományok és a haladás viszonya, a humanizmus és a forradalmi munkásmozgalom hagyományai, a tömegek harca a hadseregért, és a példaképek szerepe. Tisztázásra várnak a következő kérdések: a német munkásosztály haladó katonai hagyományai hogyan kapcsolódnak be a nemzetközi munkásmozgalom történelmi missziójába, a Varsói Szerződés tagországainak katonai hagyományai hol kapcsolódnak szorosabban egymásba stb.

A hadművészet kérdéseivel a következő cikkek foglalkoznak:

V. A. *Maculenko*: „A szovjet haderők hadművészete a Japán elleni háborúban” (4. sz. 411—426. o.).

A fasiszta Németország leverése után Japán még jelentős katonai erővel rendelkezett: a Kvantung hadsereg 1 200 000 főt számlált és komoly haditechnikával felszerelve Mandzsuriában állomásozott. A szovjet erők szeptember 9-én indultak ellene támadásba és 20 nap alatt teljes győzelmet arattak.

A mandzsúriai hadművelet jellemzői: a meglepés, erős átütő erők bevetése, a támadás szélessége és gyors üteme, az egyes fegyvernemek jól szervezett együttműködése, a támadás fő irányának, a csapatok mozgásának és koncentrálásának álcázása, jól előkészített elterelő hadműveletek alkalmazása stb.

A kiválóan irányított és végigvezetett hadjáratok nemcsak a szovjet határokat biztosították, hanem hozzásegítették Délkelet-Ázsia népeit is felszabadító harcaik győztes megvívásához.

Helmuth *Otto* — Karl *Schmiedel*: „A haditechnika helye az imperialista német hadvezetés stratégiájában az első világháború előtt és alatt” (3. sz. 299—310. o.).

A német polgári hadtörténetírás felismerte a haditechnika jelentőségét, a hadvezetés mégsem tudta a felismeréseket hasznosítani hadseregfejlesztési programjában. Schlieffen vezérkari főnök a századforduló éveiben elsősorban a vasutak, nehéz lövegek és a léghajózás fejlesztését szorgalmazta, ez képezte a villámháborús koncepció egyik bázisát. A háború kitérőinek a hadsereg technikai ellátottsága jónak volt mondható, de a tisztikar technikai kiképzése

messze elmaradt a hadműveleti-harcászati kiképzéstől, ami hátrányosan érezette a hatását. Az állásháború az áttörés kérdését vetette fel, amit a teoretikusok nem dolgoztak ki, a hadvezetés pedig megoldani nem tudott. A fegyver- és emberveszteségek pótlására hiányoztak a tartalékok, új fegyverek előállításához pedig kevés volt a nyersanyag. A felmerült nehézségek okait a német hadvezetés elsősorban szubjektív tényezőkben kereste és nem látta a technika igazi jelentőségét, valamint azt a tényt, hogy mindig az ember, annak erkölcsi-politikai magatartása a háborút eldöntő tényező.

Helmut Schnitter: „A reneszánsz kor hadművészetének és haditechnikájának néhány kérdése” (4. sz. 401—410. o.).

A 15. és 16. században a tudományok és művészetek nagyméretű fejlődése a hadügyben is forradalmi változásokat idézett elő. Ez a kor a katonai ikonográfia kialakulásának időszaka. A szerző korabeli gondolkodók, művészek és katonai teoretikusok művein keresztül közeledik a hadművészet kérdéseire, az érdekes összevetések az olvasó figyelmét a legjellegzetesebb vonásokra irányítják.

A haditechnika kérdéseivel több cikk foglalkozik, a legjelentősebbek ezek közül:

Richard Lakowski: „A német hadreg technikai harceszközökkel való ellátottsága a második világháborúban” (3. sz. 311—322. o.).

A fasiszta hadvezetés az első világháború tapasztalatait figyelembe véve olyan haditechnikai eszközök kifejlesztését rendelte el, amelyek az áttörést elősegítették és ugyanakkor a mozgó háborút is lehetővé tették, a villámháborús céloknak megfelelően.

A páncélos- és gépesített hadosztályok képeztek a fő ütőerőt, ezek szervezése és felszerelése több ízben is változott a háború során. 1941 nyarán már megmutatkoztak a szervezés és felszerelés hiányosságai, a villámháborús koncepció végleges csődje azonban a moszkvai csatában következett be. A leigázott országok kizsákmányolásával tudta csak a német hadvezetés a teljes összeomlást 1945 tavaszáig elodáztatni, mert e vereségnek törvénytörően kellett következnie.

A jelenkor hadtörténelmével egy cikk foglalkozik:

Georg Heitsch: „Az Egyesült Államok »rendőr«-programja a nemzeti szabadságmozgalmak leverésére (1961—1971)” (4. sz. 427—434. o.).

Ázsia, Afrika és Latin-Amerika nemzeti mozgalmainak felszámolására katonai, illetve rendőri segínyt folyósít az Egyesült Államok az országok „belső biztonságának” megőrzése érdekében. Katonai szakértők mellett az amerikai rendőrakadémiákon kiképzett káderek az amerikai befolyást erősítik ezekben az országokban. A szerző részletes tábellákon mutatja be a rendőri segítség formáit és az összegeket az egyes országok szerint.

A Varsói Szerződés fennállásának 20. évfordulóján **W. Hanisch — W. Schönfeldt — G. Schulz** eseménynaptárt állítottak össze a szervezet életéből (4. sz. 435—439. o.).

A hadtörténeti irodalom bibliográfiája — 1974. I. rész — a 4. számban (506—510. o.), a szovjet és NDK katonai kiadók 1975-re tervezett kiadványainak listája a 3. számban (379—382. o.) található. **(Rákóczi Katalin)**